

GRUP CLARIS

Les empreses i la crisi

Josep Piqué

Josep Piqué

> Nascut a Vilanova i la Geltrú (Barcelona), el dia 21 de febrer de 1955, casat, amb tres fills.

> Llicenciat i doctor en Ciències Econòmiques i Empresariales, per la Universitat de Barcelona, amb premi extraordinari de llicenciatura i *cum laude*, respectivament (1977).

> Llicenciat en Dret (1977).

> Professor titular de Teoria Econòmica de la Universitat de Barcelona, en excedència (1984).

> Professor associat de Teoria Econòmica de la Universitat de Barcelona (1989).

> Economista titulat del Servei d'Estudis de "La Caixa" (1984-1985).

> Director general d'Indústria del govern de la Generalitat de Catalunya (1986-1988).

> Director general d'Estratègia Corporativa d'Ercros (finals 1988).

> Conseller delegat i president executiu d'Ercros (1992-1996).

> President d'Erkimia, filial d'Ercros (1990-1996).

> Conseller de diverses filials del Grup (Fesa-Enfersa, Rio Tinto Minera, etc.).

> President de Fertiberia, fins al 1996.

> Membre de la Junta directiva del Cercle d'Economia (1984). Vicepresident (1989). President (1995).

> Ministre d'Indústria i Energia (6-5-1996).

> Portaveu del govern (10-7-1998).

> Ministre d'Afers Exteriors (28-04-2000).

> Ministre de Ciència i Tecnologia (09-07-2002).

> President del Partit Popular de Catalunya des del mes d'octubre de 2002.

> Cessat (05-09-2003). S'incorporà al despatx del PPC com a candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya (16 d'octubre de 2003).

> President del Grup Popular al Parlament de Catalunya.

> Senador del govern.

> Membre del Consell d'Administració del Fòrum 2004.

> President de l'Institut Catalunya Futur.

> El dia 19 de juliol va cessar com a president del partit, i entra el mes de setembre i octubre com a diputat del Parlament i senador del govern d'Espanya.

> El dia 1 d'octubre entra novament com a membre de la Junta directiva del Cercle d'Economia. Actualment n'és vicepresident.

> El dia 12 de novembre és nomenat president de Vueling.

> El mes de gener és nomenat president executiu de Mixta Àfrica.

> El mes de juliol de 2008 deixa la presidència executiva de Mixta, per crear una consultora per impulsar la internalització i ajudar les empreses a espanyoles a sortir a l'exterior per captar inversions de l'estranger. Actualment és president de PANGEA XXI.

> En l'actualitat és assessor del govern d'Indonèsia i conseller de la Cambra de Comerç de Urbekistan. És conseller del govern de Bulgària. Col·laborador d'Esade, IEMED, Casa Àsia, etc.

> També és membre dels Consells de Gaesco, Tradisa, Abertis, assessor d'USP hospitals, Reparalia, Applus i altres.

Les empreses i la crisi

A bans d'entrar en els comentaris que entenc que s'esperen de la meua intervenció, respecte a la situació econòmica, la política econòmica, el que pot passar, el que ha pogut passar i el que explica tot plegat, sí que m'agradaria fer uns comentaris previs de caràcter general respecte d'això –i s'ha esmentat de passada– que alguns han dit la refundació del capitalisme. Qui ho ha dit em mereix –com és natural– un respecte institucional, però no massa respecte intel·lectual. La primera expressió que en aquest sentit he escoltat del president francès Nicolas Sarkozy no sé què vol dir; no sé què vol dir, això de refundar el capitalisme; no sé què vol dir...

Sí que sé que el món està canviant, i molt! I que, per tant, el que hem entès com a sistema capitalista des d'Occident està canviant dramàticament. Això sí que és veritat! Després, que hi hagi algun tipus d'alternativa a l'economia de mercat, tal com nosaltres l'entendem, des del meu punt de vista és absolutament erroni; no hi ha alternativa a l'economia de mercat si volem viure en prosperitat –i de fet tots els mons diferents que hi ha en el món pensen que al final a través de l'economia de mercat poden créixer, poden prosperar i poden incrementar els seus nivells de benestar–. Una altra cosa és que discutim sobre determinades regles, determinades normes i que, sobretot, tinguem en compte que efectivament el món està canviant radicalment. I començaré per una afirmació molt i molt provocadora. Molt provocadora!

Occident ha manat i fa cinc-cents anys que mana; ara m'explicaré una mica més. L'afirmació provocadora és que el segle XXI ja

no serà occidental, ja no és occidental, i cada vegada més serà asiàtic. Primera afirmació. I això sí que canvia les coses. No sé si d'això se'n pot dir refundació del capitalisme. Crec que no, sinó repensar el funcionament del món d'una altra manera. Justifico el que acabo de dir per no semblar frívol, o excessivament frívol. La història de la humanitat és llarguíssima. Hi ha hagut imperis de tota mena, i alguns d'ells molt allunyats d'això que avui històricament coneixem com a Occident. Dels siris, dels egipcis, dels maies, dels astèques... i així successivament, i per descomptat dels xinesos! Els xinesos sempre s'han autodenominat l'imperi del mig, o l'imperi del centre. Per què? Doncs perquè pensaven, amb raó, que ells eren el centre del món, i pensaven, amb raó, que els que els envoltaven eren una colla de bàrbars. I això ha durat molt de temps. Quan canvia? Canvia fonamentalment a partir del segle XVI, finals del XV si es vol, quan vénen els descobriments. I això arriba a través del domini de les rutes marítimes per part de determinades potències, bàsicament europees, que al llarg del temps, durant quatre segles, s'han anat repartint l'hegemonia mundial sobre la base del domini del mar; Europa només és un concepte geogràfic fins ben entrat el segle XX.

«El segle XXI ja no serà occidental, ja no és occidental, i cada vegada més serà asiàtic.»

Els diferents països europeus creuen en el dret natural –entre cometes si es vol– de repartir-se el món. De fet ho van fer. Això és el colonialisme. Els europeus, les diferents po-

tències colonials van pensar, i de fet ho van fer, que es podien repartir Àfrica, que es podien repartir Amèrica, que es podien repartir Àsia i que es podien repartir Oceania. I de fet ho van fer! Aquests quatre segles de dominació europea queden absolutament consolidats quan ve la Revolució Industrial. La Revolució Industrial, el capitalisme tal com l'entendem en temps moderns, el que fa és donar una superioritat econòmica, productiva i per tant també tecnològica i en conseqüència també militar tan evident als països europeus, que fa que es consolidi aquest domini occidental del món durant els darrers cinc-cents anys.

És cert que durant els quatre-cents anys que van del segle xv al segle xix el domini ha estat successiu. Espanya va tenir un paper molt important al principi; Portugal també. I després les diferents potències europees han volgut ser en algun moment hegemòniques: és el cas de França, Alemanya, col·lateralment Rússia, l'imperi austrohongarès, etc. Sempre amb un paper molt atractiu per part dels britànics. Els britànics sempre han estat interessats a dominar el mar, i de fet ho van fer durant quatre segles. I sempre han estat molt interessats que al continent no hi hagués cap potència hegemònica clarament dominant sobre la resta. La diplomàcia britànica i l'exèrcit britànic –el poder britànic–, bàsicament la seva flota, sempre han estat al servei de la coalició de països que en cada moment han anat contra la potència potencialment hegemònica d'Europa, primer contra Espanya, després contra França, va ser la gran potència que dominava el món i les rutes marítimes i dominava el comerç.

Si aneu resseguint les colònies britàniques o els intents de colonització britànica, totes sempre tenen la mateixa lògica, i per això és Gibraltar, i per això és Menorca, i per això és Malta, i per això és Xipre, fins a arribar al canal de Suez. I per això els intents de quedar-se amb Cadis o amb la Corunya,

perquè sempre es tracta d'anar dominant les rutes marítimes. Bé, és aquest domini europeu que a començament del segle xx, a finals del segle xix, va ser aclaparador i va portar fins i tot a humiliar uns grans imperis històrics d'altres continents, com el cas de la Xina, i per descomptat de l'Índia –que va ser colònia britànica fins després de la Segona Guerra Mundial–. I arriba la seva culminació amb la Primera Guerra Mundial. La Primera Guerra Mundial és una guerra, entre molts d'altres motius, de disputa interna de les grans potències europees per repartir-se el món. El resultat d'aquesta guerra és la configuració del que és després l'escenari estratègic de la segona meitat del segle xx. Surten dues potències no europees, o no estrictament europees, que seran les que dibuixaran l'escenari estratègic del segle xx. D'un cantó, des de l'octubre de l'any 1917, la Unió Soviètica, que no és estrictament una potència europea, i que després al llarg dels anys acaba cristal·litzant en el gran somni imperial de Rússia, de la Rússia eterna, de la Rússia de Pere el Gran i de Caterina la Gran. Rússia sempre ha volgut dominar el Bàltic, sempre ha volgut dominar la mar Negra, sempre ha volgut dominar el Caucas, sempre ha volgut dominar la mar Càspia, Àsia central, arribar fins al mar del Japó i estendre la seva influència tant com pugui dins d'Europa. Això és la Unió Soviètica! La Unió Soviètica és la culminació del somni imperial secular de Rússia, i aquesta nova potència surt a partir de la Revolució d'Octubre, de l'any 17. Però el final de la Primera Guerra Mundial també ens mostra el sorgiment de l'altra gran potència del segle xx, i de moment del segle xxi, que són els Estats Units, que gràcies a la seva intervenció permeten que els aliats derrotin les potències centrals, bàsicament Alemanya, diguem Alemanya i l'imperi austrohongarès.

Arriba el període d'entreguerres i té lloc un ressorgiment també del paper central

d'Europa, amb l'aparició dels feixismes i els racismes, i la contraposició amb la Unió Soviètica, etc. (vaig molt ràpidament, perquè tot això requeriria moltes matisacions, però només perquè se m'entengui), i ve la Segona Guerra Mundial, a partir de l'any 39. El final de la Segona Guerra Mundial ens porta a la constatació que el domini d'això que en dèiem el Primer Món, el domini d'Occident, amb dos vessants –que eren els dos blocs–, és absolutament clar, fins al punt que la resta del món ens vam acostumar a anomenar-lo Tercer Món, que era un lloc en el qual es dirimien els conflictes entre els dos grans blocs i un lloc en el qual el que més interessava era aconseguir les matèries primeres per al desenvolupament.

«El domini europeu a començament del segle xx, a finals del segle xix, va ser aclaparador. I arriba la seva culminació amb la Primera Guerra Mundial.»

Al final de la Segona Guerra Mundial el que es configura és un món dividit entre dos grans blocs, encapçalats cada un d'ells per una gran superpotència, per afegiment nuclear, amb capacitat per destruir l'enemic i de passada destruir-se a si mateix en cas de conflagració. Viure un escenari estratègic com mai no havia viscut la humanitat, i és que hi ha un equilibri del terror, perquè la destrucció mútua –i ho dic en els termes de doctrina estratègica– estava assegurada. Si s'iniciava una confrontació entre les dues grans superpotències, a diferència d'altres temps –en què una guanyava i l'altra perdia; el que guanyava, guanyava–, aquí el que guanyava també perdia, perquè el preu era la destrucció del planeta. És una situació completament nova que fa que no s'arribi a aquesta situació, i que hi hagi –si se'm permet una expressió cínica i entre cometes– vàlvules d'escapament. Llavors, com que els dos grans blocs o les dues grans superpotències no es podien enfrontar directament –tot i que en alguns moments hi vam estar a

prop, la crisi dels míssils de Cuba n'és l'expressió més rellevant–, sí que és veritat que la confrontació entre els blocs es manifestava a l'Amèrica Central, es manifestava a l'Àfrica, es manifestava al Sud-est asiàtic, amb conflictes regionals, però tots sota la lectura de la confrontació entre dos grans blocs ideològics, que s'enfrontaven en termes polítics, econòmics, ideològics i culturals, i que veien la resta del món simplement com un escenari, com un teatre de la seva confrontació.

Amb tota aquesta evolució, Europa, que havia estat la dominant i l'hegemònica durant quatre segles, encara té un paper molt important. No perquè siguin els decisors –les decisions ja són a Washington i a Moscou–, sinó perquè Europa es converteix en virtut de la confrontació en l'escenari bàsic del conflicte; és el teatre del conflicte. I la divisió està clarament manifestada a través del que Churchill en deia el teló d'acer o el que nosaltres podem conèixer com el mur de Berlín. Dit d'una altra manera: els interessos estratègics vitals dels Estats Units i la defensa d'Europa occidental eren clau, i això és l'OTAN, i per als interessos estratègics i vitals de la Unió Soviètica la defensa de l'Europa central era primordial. Europa era un lloc extremadament rellevant, i el Tercer Món, insisteixo, era un teatre de conflictes més o menys perifèrics. Això semblava etern!

Els que ja tenim una certa edat –encara no estem a la *retraite*, però gairebé–, els que tenim una certa edat ens pensàvem que aquesta història seria eterna. I un dia descobrim, amb certa estupefacció, el novembre de l'any 89 del segle passat, que un dels dos blocs s'ensorra, literalment, i cau el mur de Berlín. I resulta que un dels dos blocs es rendeix incondicionalment per inanició, per incapacitat de fer front als reptes del món nou. Bé, què passa? Doncs la percepció és immediata: Occident ha guanyat la batalla, ha guanyat la guerra, ha guanyat la guerra freda, i per tant Occident, i

fonamentalment els Estats Units, es constitueixen com l'única superpotència i com el model a seguir. Això, alguns politòlegs com Fukuyama ho anomenen la fi de la història. Què vol dir això? Vol dir que un cop guanyada la guerra freda i un cop han guanyat les idees de l'economia de mercat, tal com l'entendem des d'Occident, un cop han guanyat les idees de democràcia parlamentària tal com les entenem des d'Occident, un cop han guanyat les idees de respecte i tolerància i defensa de les llibertats tal com les entenem des d'Occident, al món s'obre una nova etapa en la qual ja no hi haurà conflictes importants, perquè tothom abraçarà les noves... aquest esquema de valors. I així semblava que ho feia Rússia; així semblava que, inevitablement, havia de passar a la Xina; i així semblava que inevitablement havia de passar a tot el món. És l'inici d'una certa arcàdia en la qual semblava que les idees i els valors predominants a Occident, després de la victòria a la guerra freda, s'havien d'estendre mundialment i repartir els seus beneficis de manera general. Bé, això, com el mur de Berlín, oi?, també s'enderroca estrepitosament, i faig servir una simbologia: s'enderroca estrepitosament el dia que cauen les torres bessones. Perquè aquell dia, el món descobreix que la història no s'ha acabat i que encara hi ha molts riscos i que encara hi ha enemics molt potents sobre aquest esquema i aquesta defensa d'una determinada escala de valors.

Tot això va portar a una reformulació de polítiques exteriors, particularment dels Estats Units, però també del món occidental, que va fer oblidar una circumstància que és, des del meu punt de vista, la més rellevant. I és que s'estava obrint una dinàmica en la qual les antigues potències, històricament parlant, o les noves potències que estaven sorgint, comencen a desenvolupar-se econòmicament a través de l'economia de mercat, però no necessàriament a través dels mecanismes polítics associats a la democràcia, i que en poc temps

hem descobert que estan demanant el seu lloc al món. No només a la taula en la qual es discuteixen les coses, sinó sobretot a la taula en la qual es prenen decisions. En poso un exemple ben concret: fins fa relativament poc, deu anys, quinze, el G7 –després reconvertit per raons polítiques en G8, perquè incorpora Rússia– manava molt. Eren els set països més industrialitzats del món, que, per definició, eren occidentals, amb el Japó allà ficat. Entre els set representaven el 70% de l'economia del món, i per tant, quan preniem decisions, manaven. Bé, avui això ja no és així. Aquests set països segueixen sent molt importants, però ja només representen el 35%, i si posem set països com poden ser els que anomenem BRIX –el Brasil, Rússia, l'Índia i la Xina–, més Indonèsia, més Mèxic, més Sud-àfrica, set països, són també el 35%. I això va a més. Per tant estem davant d'un segle XXI en el qual, després de l'aparença que el triomf d'Occident era aclaparador, i que només hi hauria una gran superpotència, que eren els Estats Units, de la mà d'Europa, resulta que estem veient com el món, la correlació de forces en el món, està canviant dràsticament, i el centre de gravetat cada vegada està més lluny del que conceptualment en dèiem Occident. En poso un exemple geogràfic –a mi m'agrada molt la geografia–: durant els quatre segles que van del segle XV al XIX, el centre geogràfic està perfectament ben definit, amb els mapamundis que estudiàvem a l'escola. Tots els recordeu: el meridià de Greenwich era al mig, i per tant era una visió absolutament eurocèntrica del món, que responia a la realitat perquè el món estava vist des d'Europa i la resta del món estava subordinada als interessos europeus. Això, ja a partir de la Primera Guerra Mundial, canvia, i el centre de gravetat es va desplaçant al llarg de l'Atlàntic. Si em permeteu una petita ironia, durant bastant de temps el centre de gravetat del món, des del punt de vista econòmic, des del punt de vista per tant

polític, per descomptat militar, està més o menys a les Açores. Ara, ja no és així (segueixo amb la ironia). Vostès saben d'on ve en part el president dels Estats Units? Doncs en aquests moments el centre de gravetat del món està més o menys a Hawaii, a Hawaii! Però això es va desplaçant. I tot apunta que a la meitat de segle aquest centre de gravetat del planeta estarà més o menys –i ara ho explicaré, perquè no tots tenim l'obligació de refrescar els nostres coneixements geogràfics– a l'estret de Malacca. L'estret de Malacca és l'estret que hi ha entre Singapur i Indonèsia, a l'illa de Sumatra. L'estret de Malacca és el contacte o el punt de contacte entre l'Índic i el mar de la Xina. Sempre ha estat molt important. Per als que tenim ja una certa edat i ens agradaven les novel·les de Salgari i les aventures de Sandokan (les aventures de Sandokan i les novel·les de Salgari eren per allà), sempre ha estat terra de pirates. Avui també! Mar de pirates, avui també! Però sí que és cert que cada vegada més estava més just a l'equador, just a l'equador. Cada vegada més el centre de gravetat del món estarà situat, des del meu punt de vista, en algun lloc proper a l'estret de Malacca. Això està molt lluny d'Occident i està lluny dels Estats Units, però, si més no, els Estats Units són la ribera del Pacífic. Però sobretot d'on està lluny és d'Europa.

«El centre de gravetat del món cada vegada està més lluny del que conceptualment en dèiem Occident.»

Crec que una de les reflexions que tots plegats hem de fer és que Europa, que ha estat tan important durant quatre segles i que durant bona part del segle xx ha seguit mantenint la seva rellevància estratègica, cada vegada és més perifèrica. Imaginem-nos en un moment determinat el mapamundi amb el meridià central no a Greenwich sinó a Malacca. Fem la recomposició i veurem que a Euro-

pa estem en un cantó, Espanya especialment, i també el Regne Unit. Crec que aquesta és una realitat geoestratègica que tots hem d'incorporar respecte al que està succeint.

«Europa, que ha estat tan important durant quatre segles i que durant bona part del segle xx ha seguit mantenint la seva rellevància estratègica, cada vegada és més perifèrica.»

Això és refundar el capitalisme? No ho sé. El que sí que és veritat és que és refundar la correlació de forces en l'àmbit mundial i constatar que està apareixent això que ara en diem –cada vegada és més obsolet el terme–, això que en diem les potències, els països emergents, que estan disputant el lloc a les potències tradicionalment hegemòniques durant els darrers segles. Què passarà? Ho anirem veient, ho anirem veient... però sí que podem constatar ja algunes coses. Els Estats Units miren cada vegada més cap al Pacífic que no cap a l'Atlàntic. El primer viatge oficial que fa el president Obama no és a Europa, és a la Xina i al Japó. El primer viatge que fa la secretària d'Estat dels Estats Units no és a Europa, i quan han de prendre decisions d'àmbit global, per exemple a Copenhagen, es posen d'acord els xinesos i els americans, i Europa és força irrellevant. Quina resposta s'hi pot donar des d'Europa, o s'hi ha intentat donar? Home, molt meritòria des del final de la Segona Guerra Mundial, després de tres guerres seguides, en què els europeus ens dedicàvem a matar-nos a nosaltres mateixos –espanyols a part, que ja ho fèiem directament, ja ho fèiem directament–; després de tres guerres com són la guerra Francoprussiana del 1870, la Primera Guerra Mundial i la Segona Guerra Mundial, Europa és un concepte geogràfic i cultural, però mai no ha estat un concepte polític fins fa relativament ben poc. Però resulta que Europa fa un gran esforç d'unifi-

cació. Després de la devastació terrible de la Segona Guerra Mundial i de l'experiència de les dues guerres anteriors amb tanta mort, tant de sofriment i tanta sang, hi ha un concepte que és el desenvolupat pels pares de la construcció europea, els De Gasperi, els Schuman, etc., que a partir d'un concepte polític que és la por d'una nova guerra, i per tant amb l'objectiu d'evitar una nova guerra entre europeus, desenvolupen un projecte que s'articula de moment econòmicament, i els que ja tenim aquí una certa edat tots recordem com li dèiem a la construcció europea durant molts i molts anys, quan nosaltres en ple franquisme ni tan sols pensàvem a formar part d'aquesta història: li dèiem el Mercat Comú. Durant molts anys li vam dir Mercat Comú, perquè els pares de la construcció europea que perseguïen un objectiu polític el que van pensar és que això és molt difícil; per què hem de posar d'acord països que fins ara han batallat entre ells? Fem-ho a través de posar en comú interessos econòmics; fem un mercat comú! I això s'ha anat desenvolupant, i el que era simplement un mercat comú, en el qual s'eliminaven les fronteres comercials interiors i es feia una política comercial comuna, es va anar vestint de polítiques econòmiques també comunes. La més important al principi va ser la política agrària, però després moltes més, de tal manera que va arribar un moment que li vam deixar de dir Mercat Comú i li vam dir Comunitat Econòmica Europea; ja no era només una àrea de lliure mercat i una zona de lliure comerç, sinó que a més a més hi havia polítiques econòmiques a què els països havien renunciat en benefici d'unes instàncies supranacionals. Tot això va avançant en el temps i a partir de Maastricht, i d'Amsterdam sobretot, li deixem de dir Comunitat Econòmica Europea i li diem el que li diem; ja no hi ha adjectiu. Ara en diem Unió Europea, ja no hi ha un adjectiu. Per què? Perquè els europeus arriben... els dirigents europeus arriben a la conclusió que

ha arribat el moment de recuperar el concepte polític de la construcció europea i fer una unió política basada en la renúncia per part dels estats nació a determinats elements de sobirania, sagrats. Per exemple: la moneda i la política monetària. Però també la política exterior, o la política de defensa, o fins i tot l'espai judicial. Bé, aquest és un gran esforç, perquè estem parlant d'un esforç de renúncia d'espais de sobirania bàsics a favor d'una instància supranacional de països que fa quatre dies es mataven entre ells; és la història d'un èxit.

«Els Estats Units miren cada vegada més cap al Pacífic que no cap a l'Atlàntic.»

Segueixo, perquè des del punt de vista geogràfic la cosa també té certa gràcia, oi? Aquesta història comença amb sis, que són Alemanya i França, que eren els dos que sempre s'havien matat més directament en el darrer segle, més Itàlia, més el Benelux, sis. Avui som vint-i-set! És la història d'un èxit? Sempre faig la mateixa broma! Sabeu aquella frase de Groucho Marx que diu: «És que jo mai no seria d'un club que m'admetés com a soci». Això és el contrari del Groucho, tothom... no conec ningú que vulgui sortir del club i en conec uns quants que volen formar-ne part, i de moment se'ls ha de dir que no tenen més remei que esperar. I això s'ha produït a través de diferents ampliacions, que no vol dir que si una cosa comença amb sis i acaba amb vint-i-set en si mateixa és atractiva, perquè si no... El concepte és molt atractiu; el projecte és molt atractiu. I les ampliacions quines són? Doncs primer n'hi ha una que és la que et permet passar de sis a nou, que té una vocació diguem-ne lògica, clarament geogràfica. I és que tu amplies els sis països inicials cap a l'Atlàntic nord, incorpores el Regne Unit després de la desaparició política del General de Gaulle, que parlava de l'Europa de l'Atlàntic als Urals...

Hi ha... la petita broma, no?, de dir l'Atlàntic, l'Atlàntic, on és? Perquè molta gent

pensava que l'Atlàntic passava just pel canal de la Mànega. Per tant Europa deixava al marge el Regne Unit. Bé, entra el Regne Unit, entra Irlanda i entra Dinamarca. És una ampliació clarament atlàntica, parcialment nòrdica i relativament natural, perquè són països democràtics d'economia de mercat i –amb l'excepció d'Irlanda, per la seva relació amb el Regne Unit– membres de la mateixa aliança militar. Pensem en un món en dos blocs, i per tant membres de l'OTAN. Hi ha una segona ampliació, que es fa en dues fases, però que és la mateixa conceptualment, que és una ampliació cap a la Mediterrània, cap al sud, i és passar de nou a dotze. I en una primera fase entra Grècia –ja aleshores sense haver fet els deures, i aquesta història segueix–, i després Espanya i Portugal. Fixeu-vos que la lògica geogràfica és òbvia. És una ampliació cap al sud i cap a la Mediterrània. Alguna característica hi ha que dóna mostra de la fortalesa d'Europa i és que... bé, estem parlant d'economies de mercat però estem parlant de democràcies molt recents, perquè fins molt poc abans de la incorporació, abans de la integració, eren dictadures, totes tres. I és cert que quan es produeix la integració –no és el cas de Grècia ni de Portugal, que ja ho eren, però sí que és el cas d'Espanya–, doncs quan es produeix la integració els tres països formen part de la mateixa aliança militar. Aquesta Europa dels dotze dura un cert temps i ve l'altra ampliació, que és fins a l'Europa dels quinze, que vam viure durant molt de temps. Que novament té una lògica relativament geogràfica perquè és cap al nord i cap a l'Europa central, perquè és Àustria, Finlàndia i Suècia. Economies de mercat, democràcies sense pal·liatius, sense reserves, i amb l'excepció de Finlàndia –perquè resulta que tenia la circumstància que era frontera amb la Unió Soviètica–, els altres dos països eren els que en dèiem neutrals, neutrals. I amb l'Europa dels quinze anàvem avançant també en la unió política i és amb l'Europa dels quinze

amb qui es fan els tractats amb què es configura la Unió Europea. I a partir d'aquí ve una gran decisió, a la qual jo molt modestament també vaig intentar contribuir, i era ampliar Europa als nouvinguts després de la caiguda del mur de Berlín. I primer deu i després dotze, però novament la lògica és la mateixa, resulta que Europa passa de quinze a vint-i-cinc i a vint-i-set, deixo al marge dos petits països, amb tots els respectes, que completen la lògica mediterrània però que són irrellevants, Malta i Xipre. Però aquí l'ampliació important és cap a l'antiga Europa sota el domini soviètic, l'Europa central i oriental. I això era molt important com a projecte polític, perquè era, d'alguna manera, recuperar per a la gran família cultural europea, des del punt de vista de les tradicions culturals, i les tradicions polítiques, i les tradicions artístiques, religioses, etc.; era recuperar una part d'Europa que havia estat, entre cometes, segrestada. Això ja era molt complicat, perquè aquí ja no parlem d'economies de mercat, feia quatre dies que no ho eren, eren economies planificades. I eren economies, eren països, absolutament dictatorials, però no només de dictadures autoritàries sinó totalitàries. I a més a més, amb alguna petita excepció que ara no ve al cas, membres d'una aliança militar justament oposada a l'aliança militar occidental. Això s'havia de fer? Crec que políticament no n'hi havia cap dubte, perquè la reflexió era molt clara, també val per a Turquia ara, i és que hem d'incorporar tot aquest món nou que veu amb esperança la possibilitat de formar part d'Occident, i no els podem defraudar, no els podem frustrar. I encara que sigui prematura la seva integració i no hagin fet ben bé els seus deures ni des del punt de vista econòmic, ni des del punt de vista institucional, ni des del punt de vista dels comportaments socials, etc., hem de fer l'esforç d'incorporar-los i després ja ho pairem. I de mica en mica ja els anirem, doncs, integrant i digerint.

Amb què ens hem trobat? Que aquest projecte polític tan ambiciós ha afegit actualment la Unió Europea, des del punt de vista institucional i des del punt de vista de la seva coherència exterior. I què passa? Doncs que després d'aquest gran esforç, que no és poc, d'haver fet tot aquest llarg trajecte d'unificació política i d'haver passat de sis a vint-i-set amb uns quants cridant a la porta, que si ho voleu després en podem parlar a veure què hem de fer amb ells, doncs resulta que Europa, després d'haver fet aquest gran esforç es troba com aquell atleta que vol córrer la marató de Nova York, que s'entrena cada dia, que millora les seves marques, que fa un esforç extraordinari, que, en fi, treu el fetge per la boca per millorar els seus paràmetres, i el dia de la marató comença a córrer i s'adona que els seus contrincants cada vegada tenen l'esquena més lluny seu, que els seus contrincants corren més. Europa, després d'haver fet aquest gran esforç d'adaptació a unes noves realitats, es troba que cada dia és menys rellevant des del punt de vista estratègic i que hi ha altres potències, d'emergents, i d'altres que no, que resulta que encara corren més que la mateixa Europa i van deixant-la, en termes sempre relatius, endarrerida, amb uns problemes de consolidació del seu propi model i amb seriosos dubtes respecte a la sostenibilitat del seu propi model en termes d'això que en diem l'estat del benestar i la seva competitivitat.

«Europa, després d'haver fet un gran esforç d'adaptació a una nova realitat, es troba que cada dia és menys rellevant des del punt de vista estratègic.»

Bé, he fet aquesta llarga introducció, primer perquè m'apassiona aquest tipus de coses, però després també perquè crec que pot ser molt rellevant a l'hora de parlar de la crisi. Perquè fixeu-vos quina paradoxa que quan va començar la crisi, ara farà ja tres anys, que és

l'estiu de l'any 2007, no ens vàrem adonar que començava una crisi, ens van arribar les notícies el mes d'agost, segons les quals hi havia algun petit problema en algunes entitats financeres nord-americanes per una cosa que no sabíem ben bé què volia dir, que es deia les *subprime*, i el discurs des d'aquí, des d'Europa, va ser molt clar: això és un problema ianqui, dels americans, i no cal que ens preocupem, perquè a Europa no hem fet aquestes ximpleries, no hem fet productes derivats, ni estructurats, ni hem col·locat actius dubtosos en els inversors...

Aquesta reacció dura poc, perquè de seguida descobrim amb estupefacció que els primers a caure, més enllà de les entitats financeres nord-americanes, són les entitats financeres europees, i els governs europeus han de sortir a rescatar els seus bancs d'una manera massiva (introdueixo un element que després recuperaré). Aquest argument europeu encara era molt més fort a Espanya: «A Espanya tenim un sistema financer perfecte, absolutament ben supervisat pel Banc d'Espanya, no hi ha cap mena de problema, nosaltres tenim el millor sistema financer del món». Molt bé. Anem descobrint que el sistema financer occidental, bàsicament el sistema financer occidental, primer el nord-americà i també l'europeu, té unes bases molt més febles de les que podíem pensar, i podia ser una crisi econòmica convencional –i tots n'hem viscut unes quantes, jo ja he viscut unes quantes crisis immobiliàries, i sabem de què va i sabem com ens en sortim i sabem el que duren i hem viscut unes quantes crisis que en diem d'oferta, n'hem viscut unes quantes i sabem què passa i sabem quant poden durar i sabem què hem de fer per sortir-nos-en, i també hem viscut crisis financeres, és cert i no cal...–, però a Espanya vam veure com desapareixia un sector sencer, que era la banca d'inversions –també la banca d'inversions, als anys vuitanta, va desaparèixer per complet i van desaparèixer la meitat de les fit-

xes bancàries que tenia el país. Vam tenir una crisi bancària descomunal, però, sense anar més lluny, en els darrers quinze anys hem viscut la crisi financera del Sud-est asiàtic, la crisi de les companyies tecnològiques dites punt-com i la crisi del sistema de la borsa, hem viscut l'*efecte tequila*, hem viscut la suspensió de pagaments de Rússia, la fallida del sistema bancari de Turquia, hem viscut tantes i tantes coses...—. Què és el que fa nou tot el que ens està passant? El que fa nou el que està passant és, primer, que és global, vull dir que no és un problema focalitzat geogràficament per important que sigui, sinó que és global. I sobretot és especialment punyent i rellevant a Occident. I ara estem descobrint que sobretot és important a Europa. Per què? Perquè el problema està focalitzat no en la volatilitat dels mercats de matèries primeres, cosa a la qual ja estem relativament acostumats. Ni als desequilibris dels sistemes productius d'alguns països massa centrats en la construcció, que és obvi. Bé, tot això és conegut. El problema és que estem davant d'una crisi que de moment semblava que era de liquiditat i després hem vist que és de solvència del nostre sistema financer. Dit d'una altra manera, el problema no és que s'hagi perdut la confiança en el sistema financer, sinó que el sistema financer ha perdut la confiança en si mateix. Dit d'una altra manera, els bancs no es fien de si mateixos; per què? Perquè no saben quina és la qualitat real dels actius que tenen als seus balanços, i mentre no sàpiguen quina és la qualitat real dels actius que tenen als seus balanços, les seves obligacions –com que sí que saben quins són els seus passius, els seus *liabilities*–, doncs no saben quin és el seu nivell real de solvència. I, mentre això no es clarifiqui, la recuperació del crèdit és una utopia. I d'aquí la profunditat de la crisi que estem vivint, que és una crisi fonamentalment d'insolvència del nostre sistema financer, que porta a una situació de bloqueig del crèdit. És el crèdit, no cal ser econo-

mista, de fet és la sang d'un organisme i nosaltres podem fer molt d'exercici i estar molt bé de cor i de pulmons i de musculatura i estem molt fibrats, però si no corre la sang et mors. I això no és altra cosa que la sang que fa moure l'organisme econòmic, en una economia de mercat, per això el sistema va estar a punt d'arribar al col·lapse el dia que fa fallida Lehman Brothers, perquè el problema no és la fallida d'una gran entitat financera, el problema és que arran de la fallida d'una gran entitat financera el risc és que es perdi la confiança general en el conjunt del sistema financer, i el sistema financer es basa en la confiança, perquè es basa en el crèdit.

«Els primers a caure, més enllà de les entitats financeres nord-americanes, són les entitats financeres europees, i els governs europeus han de sortir a rescatar els seus bancs d'una manera massiva.»

Si tothom retira els seus dipòsits el sistema es col·lapsa, i es va córrer un enorme risc que això succeís la tardor de l'any 2008. Això es va evitar a partir de la intervenció massiva dels governs i dels bancs centrals injectant liquiditat a dojo i entrant en enormes dèficits públics i amb enormes nivells d'endeutament per part dels governs i dels països. Bé, això va parar el cop, però les conseqüències no són, val a dir, inevitables després, perquè tota aquesta situació diguem-ne anòmala genera un seguit de contraindicacions. I per tant, després del pànic de la tardor de l'any 2008 el que ve és un progressiu temor primer i després gairebé pànic que els desequilibris generats per la resposta davant d'una situació excepcional acabin tornant a una situació tràgicament excepcional. És a dir, quines són, quines poden ser les estratègies de sortida? Com es poden reduir els nivells d'endeutament, com es poden reduir els nivells de dèficit i com es pot reduir la gran quantitat de liquiditat in-

troduïda al sistema per parar el cop? Bé, aquest és un problema general que no ha estat resolt, que no ha estat resol. Sí que és cert que sembla que el que va ser en un primer moment una generalització de la crisi a tot el món, que va afectar també els països emergents, ara ja s'ha resolt. Hi havia una teoria que es deia el *decoupling*, que era: no ens hem de preocupar massa que Occident entri en crisi, perquè acabem de descobrir que les economies emergents tenen una demanda interna tan dinàmica que ho compensarà. Però és clar, això oblida una cosa: els països emergents viuen de les inversions occidentals, viuen del turisme occidental, viuen del comerç occidental, viuen de les remeses dels emigrants que tenen als mercats occidentals, etc., per tant es poden veure afectats tots ells. Però sí que és cert que hi ha un *decoupling*, hi ha un desacoblament amb les sortides i estem veient com Àsia torna a créixer de manera espectacular. Ells ja no parlen de crisi, ja no parlen de crisi. I estem veient sobretot en les darreres xifres com Estats Units també se n'està sortint, i en canvi veiem que Europa no està passant per la mateixa etapa, els ritmes de creixement són pràcticament plans; parlem de sortides de recessió, no parlo d'Espanya, puc parlar d'Alemanya, de França o del que vulgueu, parlem de sortides de recessió perquè hem crescut una dècima, cosa que, en fi, ja és voluntarisme. I estem assistint a uns increments de la desocupació, de l'atur, absolutament descomunals a tot arreu d'Europa. I aquest, de moment, és el panorama, perquè la resposta europea ha estat molt forçada per una cosa que també ha estat molt a prop, que és que, igual que aquest meravellós invent que és l'euro havia de retrocedir, o, fins i tot, desaparèixer, i tampoc no hem estat tan lluny d'aquesta circumstància. Bé, sembla que davant d'aquest precipici hi ha hagut una reacció i de moment això està en *stand by*. El detonant ha estat la crisi grega, però la dinàmica no l'obre la crisi grega sinó l'eventualitat que

altres països més importants que Grècia puguin entrar també en aquesta dinàmica de desestabilització de la moneda única, producte dels seus enormes desequilibris i de la manca de credibilitat de les seves polítiques econòmiques respecte a com fer front a aquests desequilibris. I en aquest context podem parlar del nostre país, perquè el nostre país seria l'exemple paradigmàtic d'això que acabem de dir. I d'una situació probablement molt ben sanejada fins fa dos anys estem passant a una situació en què la desconfiança és extraordinària i la resposta que s'ha anat donant des dels poders públics, bàsicament des del govern, ha estat sempre una resposta descompassada, lenta, sovint contradictòria i percebuda com a improvisada i forçada per les circumstàncies i no per la clara voluntat de seguir un determinat esquema. Amb això no estic fent una lec-

«Àsia torna a créixer de manera espectacular, ja no parlen de crisi. I estem veient en les darreres xifres com Estats Units també se n'està sortint, i en canvi veiem que a Europa els ritmes de creixement són pràcticament plans.»

tura política, sinó que estic fent una anàlisi objectiva del que està succeint, i per això crec que les mesures que s'acaben de prendre –al marge que són profundament contradictòries respecte al discurs tradicional del govern i particularment del seu president, i profundament contradictòries amb afirmacions solemnes que s'havien fet respecte de determinats principis que semblaven inamovibles– són en canvi profundament coherents amb allò que molta gent des de diferents àmbits polítics, econòmics, empresarials, etc., li deia al govern que havia de fer. Bé, és inevitable la consolidació fiscal, no hi ha dilemes sobre això, no tenim més remei que reduir la despesa i el dèficit, no hi ha discussió sobre això, el problema és si els elements de reducció són suficients,

són els més adequats o si es poden complementar amb altres elements, si la reducció del dèficit –i acabaré amb això amb dos números–, si la reducció del dèficit només ha de ser producte de la retallada de despesa o s’ha de fer també des de la punta dels ingressos i de la recaptació, i si és possible fer tot això que cal fer en termes de números que ara diré sense les famoses i suades –que ja cansa de repetir– reformes estructurals. M’explico: per dir-ho d’alguna manera molt gràfica, Espanya té més de l’11% de dèficit públic. Si volem rebaixar-lo al 3%, que és el que diu el pacte d’estabilitat de l’any 13, hem de reduir de gairebé 9 punts el nostre dèficit públic. Això són uns 100 mil milions d’euros, 100 mil. La primera aproximació del govern, va ser: retallem-ne 50. Com que això no era prou creïble, aquesta setmana passada s’ha hagut de fer una passa més, dient: de moment, en retallem 15 de seguides, sobre la base de fer totes les coses que sabeu perfectament i que no repetiré. Molt bé. Retallar-ne 50 és molt difícil, com estem veient, molt. Però suposem que hipotèticament siguem capaços de retallar 50 mil milions de la nostra despesa d’aquí a l’any 13, que és demà passat...

«Estem passant per una situació de desconfiança extraordinària i la resposta que s’ha anat donant des dels poders públics ha estat sempre descompassada, lenta, sovint contradictòria i percebuda com a improvisada i forçada per les circumstàncies.»

són tres anys només. Però n’hem de treure 50 més que han de venir pel cantó dels ingressos, i això alguns poden pensar que ha de venir pel cantó de l’increment dels impostos o ha de venir pel cantó del creixement de l’economia, però resulta que la disminució de la despesa, i això ho saben tots els economistes, la disminució de la despesa pública a curt termini té un impacte negatiu sobre el creixement econòmic, perquè estàs retallant la inversió públi-

ca i estàs retallant la capacitat de consum dels funcionaris, dels pensionistes, etc.; en conseqüència, o introdueixes reformes que incrementin la competitivitat i la productivitat de l’economia i permetin recuperar capacitat de creixement econòmic, o al final ens podem trobar que no només no seràs capaç de retallar-ne 50 mil a la despesa, sinó que serà impossible aconseguir-ne 50 mil més dins el cantó dels ingressos, aquesta és la magnitud de la tragèdia.

«La disminució de la despesa pública a curt termini té un impacte negatiu sobre el creixement econòmic.»

I és veritat que determinats senyals internacionals del tipus: tenim un programa per si l’Estat espanyol, portuguès, italià, irlandès (m’és igual) ...i grec, per descomptat, no són capaços de refinançar el seu endeutament exterior, nosaltres sortirem al rescat, i hem posat aquí aquesta quantitat important de recursos difícilment articulables, però hi són. Això en primera instància va ser molt ben rebut pels mercats, però quan els mercats fan la lectura de què és el que cal perquè això efectivament tingui autèntica eficàcia torna la incertesa. És la mateixa reacció dels mercats quan senten el discurs del president del govern dient que retallarà el sou dels funcionaris, que és molt impactant, però immediatament la incertesa perquè resulta que queden moltes coses al tinter. Què més necessitem per resoldre el problema de la nostra administ... de les nostres administracions públiques: retallar els sous dels funcionaris o reformar les administracions públiques? Què és el que més necessitem, congelar les pensions, no actualitzar-les, o reformular el nostre sistema de pensions perquè duri trenta anys? Què és el que necessitem, retirar els xecs bebè o entrar de debò en una autèntica reforma del mercat de treball, tan llargament reivindicada pel món empresarial i per

qualsevol persona amb sentit comú –perquè no és admissible que Espanya bíblicament estigui condemnada a tenir sempre el doble de taxa d’atur que els altres!–. No crec que esti-

«No tenim més remei que reduir la despesa i el dèficit. El problema és si aquests elements de reducció són suficients o s’ha de fer també a partir dels ingressos i de la recaptació.»

gui en el nostre codi genètic ni que respongui a una maledicció bíblica, hi deu haver algun problema institucional en tot això. Bé, per tant, com a mínim, discutim-ho, perquè fins fa poc no es podia discutir, això. Bé, per tant

continua havent-hi elements d’incertesa molt i molt rellevants. És demanar poc? Home, jo crec que el cost polític que ha assumit el govern, i particularment el seu president, és extraordinari, extraordinari. És cert que no hauria hagut de ser així si hagués fet determinades coses abans. Però bé, ara ja l’ha assumit i va en una direcció que globalment i macroeconòmicament és correcta, vol dir que no s’ha de discutir respecte de si les mesures són les més adequades, si n’hi ha d’altres que les poden acompanyar i sobretot si no afrontem de debò els problemes de fons que tenim, em sembla que aquest és el debat polític del moment. I aquí em quedo perquè us he fotut un rotllo d’una hora.